

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA
DIJAŠTVA**

LETNIK XIX.

ZVEZEK 5.

1912

LJUBLJANA

1913

**ZORA izhaja vsak mesec dvaj-
setega z Leposlovno prilogo
ter stane celoletno 5 kron, za
dijake 3 krone**

Tisk Katoliške tiskarne

Vsebina:

	Stran
Slovensko katol. narodno dijaštvo in njegovi cilji. (Fr. Stelè) (Konec)	121
Dijaški domovi. (I. Ž.)	126
Naši smotri in naloge. (Andrej Kranjec)	129
Iskrena beseda. (I. V. Š.)	131
Visokošolski vestnik	132
Srednješolski vestnik	137
Socialni vestnik	141
Listnica upravnštva	145

Leposlovna priloga.

Pesem. (Josip Lovrenčič)	146
Tesne minute. (Narte Velikonja)	146
Samoizpoved. (Narte Velikonja)	147
Ključec piše Pavlihi. (Narte Velikonja)	148
Domotožje. (Narte Velikonja)	149
Ljudska duša. (Josip Koruza)	150
Filistrov sonet. (Josip Lovrenčič)	152
Književnost in umetnost. (Na ovitku)	

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönbornngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönbornngasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: cand. iur. Stanko Majcen,
Wien VII., Burggasse 51, Stiege 9, Tür 135.**

**Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnštvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Ocene srednješolskega leposlovnega gradiva.

Vršacki. Samo rimani opisi in jokava sentimentalnost. Za prvo vajo bi sploh svetoval stroge oblike, ne pa raztrganih verzov in ne solz ob luninem svitu. Ne, tovariš! — Umetniku zapoje stvarstvo povsod in v času, ko ustvarja, trepeta vse v njem. Pojdi in nauči se melodije jezika pri moderni ali kjerkoli, pa boš videl kaj vse je v eni sami dvokitični pesmici. Beseda kakor jeklo, ki poje na trdem kamenu, ti pa »ihtiš v svetlo noč« in še luna mora biti zraven. Veruj, da so mi prišle solze usmiljenja v oči. Pojdi, pojdi, tovariš, saj ni res; še tvoje zdravo lice priča, da ni res! Pošlji še, a izdelaj z večjo skrbje!

A. B. Dragi moj tovariš! Par tvojih pesmi imam pred seboj. Tiska bi bile vredne, da nisi že boljših pisal! Zato menim, da je boljše, če izostanejo. Če jih prav študiraš, uvidiš takoj, da se je doba teh verzov v tebi že preživela. Brez vsakega vtisa gredo te tvoje mehke besede mimo, lep pozdrav so, a ne puste spomina. Non multa sed multum! se menda pravi po latinsko tudi in to ti tudi kličem kot svoj prvi pozdrav. Ne samo verzov in besed, ampak tudi resnice in vsebine, ki je kakor izklesan spomenik, človeštvu lastnina za vse čase. Ali je res samo njiva na svetu in tako naiven kmet sredi nje, ali ni na kmetovem čelu borbe, skrbi, zaupanja in tolikrat tudi obupa? Škoda bi te bilo, da bi zašel med modne pesnike, ki ob vsakem vetriču, ob vsakem krtovem gričku napišejo sonet z akrostihom: »škrjančka perje«. Ne, prijatelj! — Reži svoji osebnosti brazdo v življenju! Kje je korak naprej od »Narodnih motivov«? Upam, da boš še vedno eden najboljših sodelavcev »Pr. Cvetov«, samo če ne postaneš trmast. Tebi se pa ravno čudim, ker vem, da študiraš, da ti teče verz, ker vem, da si pesnik. Če zahtevaš izrecno, ti tudi objavim, a veruj, da je to tebi v škodo. Na zopetno svidenje!

Zdaj pa pride moj sin bolečin na vrsto:

Julij Dravin: Poslal si paket stvari, da sem se razveselil in razveselil sem se — res? — Da, razveselil sem se dvakrat iz dvojnih ozirov: Če je vse dobro, imam snovi za pet let dovolj, če je vse slabo, bom kuril peč celo zimo. — Zdaj sem pa v zadregi: prosil bom konsorcij, naj tiska v »Zori« še humoristično prilogo; saj je smeha itak malo na svetu v teh »vragovih časih«, bi rekel moj dobri prijatelj Julij Dravin, ki zahtevajo kritiko brez krink. Tebi bi pa enkrat povedal prav odkrit in prijateljski svet: Piši malo, a kar pišeš, ustvarjaj in ne kuj in premisli! Piši dostojno v jeziku in izrazu in kavalirsko! Hrani energijo in ne norčuj se iz ubogega urednika, ki ima dovolj drugega dela. Študiraj svoj razvoj in povej si, kaj hočeš doseči! Piši vsaj tako, da ne prideš v konflikt z državnimi in družabnimi zakoni, pusti ljubezen, ki ji ni smotra, ne trati časa, znamk, ne popirja za neslanosti. Pouči se o najbolj potrebnih zakonih pesništva in estetike pri prvem človeku na cesti in — hudiča pusti pri miru! Kadar se boš poboljšal, pridi spet s samo tremi najboljšimi in takrat boš povedal, kaj si in kaj znaš! Druge podrobne kritike ti za zdaj ne morem napisati, ker me roke srbe, da bi te zlasal za »tiste sladke«.

A. P. »Pred bojem«. Glejte, pred tridesetimi leti bi Vašo pesem tiskali v najboljšem slovenskem mesečniku. Zakaj? — Ker je še tako vse po starem v nji. »Pesnik ostane še v rezervi, v boj vojaki hite«. Če smo že kaj pridobili, ne smemo tega zavreči, ampak porabiti in tako je tudi v umetnosti. Vaše pesmi so premalo Vaše, mislim, premalo izražajo Vašo individualnost, vse je še po nekem starem načrtu. To je povsod v začetku in tudi prav, da se priučite ritmu, da bi pa vsak verz že tiskali, tega ne! — Kadar boste čutili v verzih samo sebe, takrat je pesem zrela. Zato naprej, če je nad Vami »temna oblast«, in čitajte. Napisal sem bil dolgo oceno, a vidim, da zadostuje na kratko: Vadite se, učite se jezika, pilite in najboljše pošiljajte, take, ki se Vam zde prav dobre. Ustvarjajte prvo sodbo o sebi sama in potem izpopolnujte se, drugače ni mogoče napredovati kakor s študijem sveta, sebe in knjig. Pustite stare navadne stvari v vsakdanji obleki! Oglejte si tehniko drugod. — Odličen pozdrav!

Savin Rusmir. »Pesem hrepenenja« je pesem obupa prej. Jezika bi od Vas pričakoval lepšega, izbirajte besede! — »Tudi« stara pravljica o jeseni. Za enkrat ne vidim pri Vas napredka.

Giganov Francè. »Balada« je že nekje tiskana, zato ti povem, da bi je jaz ne sprejel, ker nima ničesar tvojega v sebi. Ta zgodba o dedu je znana naši koklji, tolikokrat jo je že slišala. Solze so ji stale v očeh — revici! — Druga pa se tako glasi:

»Ej, polki, mazurke	In kot velerilec
in lahni se valčki	nad nagelnom sanja,
s harmonik glasijo	se mladi plesalec
in plešejo parčki. —	plesalki poklanja.

Podčrtal sem jaz. Rime! — Ti si gotovo »pliden«! — In kmečkega fanta primerjati z velerilecem, to bi bil kvečemu kak oblišan komi! Zdaj pa še tisti: in! Beri, poslušaj se in sodi sam!

Z nogó fant potrka,	Ej, polki, mazurke
zapoje, za uče (?)	in lahni se valčki
devojki šepeče —	s harmonik glasijo
in divje jo suče —	in plešejo parčki...

Ritem imaš že, zato uči se jezika.

Pesniku soneta: »O smrti, ti čudna si, neznana žena« moram povedati, da pesmi nisem sprejel: prvič so rime slabe: »ljubila oklenila, sklenila, poljubila; svit, odsvit«. Ali Vas ne bole ušesa? — Vtis imam pri tem, da ste se potili pri sonetu, tretjič pa strašijo v pesmi tiste tri grozne sestre: Klotho, Atropos in Lachesis. Saj jih je že Michelangelo vpokojil!... Sonet pa imej tudi formo soneta in mora lahno teči. — Zadet je samo kontrast v njem, a vendar mislim, da ravno ta oblika ni Vaša močna stran; čital sem že boljše stvari od Vas! — Vsem pozdrav!

Narte Velikonja.

Fr. Stelè:

Slovensko katol. narodno dijaštvo in njegovi cilji.

(Konec.)

Pa pustimo to in poglejmo, kako gleda na najnovejšo dobo drug naš tovariš in kako jo on presoja. Mislim Puntarja in njegov članek »Slovenski narod, njegova inteligenca in dijaštvo« v »Času« 1908, št. 6, 7, 8. On je zasledoval idejni razvoj našega naroda in dijaštva posebej in je prišel do zaključka, da je sedanja doba, ki jo začenja z letom 1908., le zadnja faza dosedanjega razvoja. Tudi on povdarja izredni njen pomen, ki ga pa ne gleda enostransko, ampak vsestransko in ne zapade v ekstrem. Ločitev duhov po svetovnem nazoru je namreč začetkom te dobe popolnoma izvršena, boji v ti smeri so za nami, zato je naravno, da se obračamo k drugim ciljem in hočemo vsak v svoji struji samostojno in pozitivno producirati. Naglas se zdi, da polagoma prehaja na druge momente, v prvi vrsti na socialnega in kulturnega, s katerim je verski ozkozvezan. Naše dijaštvo stremi posebno za izpopolnjenjem v treh smereh: v strokovnoznanstveni, da bi moglo konkurirati — Bog ve s kom? — odgovarjam jaz, ki se mi niti ob belem dnevu ne sanja, kakšne reči nas čakajo v bližnji bodočnosti: zato, da bi moglo konkurirati s tisto dvanajstorico za slovensko vseučilišče prenumeriranih tujih habilitantov. Druga smer je literarna. Tudi v ti smo saj poskusili nekaj storiti, žal, da so bile do sedaj naše sile prešibke, vendar tudi to, kar smo storili, je več kot smo pričakovali. Tretja smer, v katero smo obrnili l. 1908. svojo pozornost, pa je bila zveza z drugimi Slovani. Tudi tu smo dosedaj izvršili vsaj svojo dolžnost kljub vsem nasprotstvom in težkočam, ki nam jih je povzročil posebno razvoj politike. Težišče dela bodočnosti je videl Puntar ravno v znanstvenem delu in stvarjanju slovenskega kulturnega programa. Vsaj za prva leta se ni zmotil, kot smo dokazali sami s svojim delom. Puntar je gledal realno, oprt na zgodovino in dejanske razmere in kot vidite, se ni motil. On je pred štirimi leti videl isto, kar proglašajo danes drugi kot

novo veliko odkritje in med zaostale ptiče zapisujejo tiste, ki smo z njim vred že takrat isto videli in štiri leta v ti smeri delovali.

Tudi zanaprej bo šlo naše stremljenje še v teh treh naznačenih smereh, toda pri tem ne smemo nikdar prezreti pomena organizacije. Smisel za to buditi in širiti, mora biti ena glavnih nalog naših najboljših ljudi. V tem oziru sta »Zora« in Kalendarček posebno važna organa, katerih pomena se niti oddaleč še zadostno ne zavedamo. »Zora« izhaja že 18 let, a malokdaj je bila res naš glasnik in odsev naših stremljenj in zmožnosti. Kdaj se bomo vendar že enkrat vsi zavedli njenega velikega pomena in važnosti, ki bi jo lahko imela za nas? Kje je po 18 letih napredek, ki bi ga lahko imela za nas? Res je šepala še nekako z razvojem; no, pa saj je razumljivo tako, ker pri nas gre vse bolj počasi in premalo gledamo na svojo čast tam, kjer bi morali v svojem interesu. Urednik ni vsega kriv, vsi smo krivi, zato se vsi združimo k zboljšanju.

Znanstvena smer je tako važna, da je prav, da se njen pomen oficielno proglašča, in sicer bi želel, da bi se le še večkrat in še bolj prepričevalno. Če samo rečeš: stremljenje časa gre za znanstvom, ti ne bomo sledili, dokaži jim prej, da je znanstvo dostopno vsakemu, ki se resno bori zanj, dokaži jim posebno, da edino znanstvo duhove oprošča, pa ne od verskih in podobnih spon, kot se pogosto trdi, ampak od spon vsakdanje omejenosti, od podedovanih okov duha, ki nam jih je nadejal milje, v katerem smo se rodili in rastli. Te premagati in postaviti se na široko stališče prostega človeka, je najtežje in edino znanost nas lahko osvobodi, seveda lahko tudi še bolj zaslužni. Vsem vam, ki ste navzoči, kličem: Ne smejte se nobenemu več, ki sanja o znanstvenem delu in bodočnosti kot znanstvenik. S praktičnega stališča vsakdanjega življenja seveda tak idealizem ni preveč vabljiv, toda kjer manjka materielihih sredstev, ki so drugim na razpolago, mora marsikaj idealno navdušenje nadomestiti. Tudi nasprotniki so veliko žrtvovali, preden so vzredili tisto dvanajstorico ljudi, ki se je posvetila znanstvu. Ta kopa ljudi sedaj dela, in sicer smotreno dela in ve, kam hoče. Na naši strani jo nekoliko podcenjujejo, to je res, a ne mi, katerim je veljal očitek v »Zori«, ampak drugi, ki bi imeli biti kot čuvaji na straži našega znanstva in leposlovja in bi imeli označiti s pravo vrednostjo to, kar se importira. Jaz sem še vedno na stališču kot v repliki v »Zori«: Učimo se od »Vedinega« kroga znanstvene metode, učimo se, kaj zmore vztrajnost in delavnost, pa tudi, kaj zmore organizirano znanstvo. Če bi mi vse znanstvene moči, ki jih imamo, organizirali, bi lahko

vzdrževali večji in lepši časopis kot je »Veda«, če pa vsak doma čepi in stoka in nimamo nobenega človeka, ki bi zbral ta večidel latentne moči, pač ne more biti nič. Jaz pa kličem kot sem že pogosto, čeprav ne tako javno kot danes: Na stražo, ne podcenjujte mladih moči! Tudi mlado katoliško gibanje so svojčas podcenjevali, češ: kaj bodo ti mladi ljudje? Toda — kdo je zmagal? Vendar pri ti propagandi znanstvenega dela ne smemo pozabiti na dolžnosti do naroda, iz katerega smo izšli in zemlje, kjer smo se rodili. Zakaj bi si samo tujci kovali slavo iz reči, ki so jih dognali z ozirom na naše kraje in razmere? Zakaj bi mi tujini posvečali svojo moč? Mi imamo vendar toliko prednosti pred njimi v vseh ozirih, kar se tiče poznanja razmer in posebno znanja jezikov. Ne vem, zakaj naši ljudje tako malo izrabijo ta ugodni položaj. Nemec, ki komaj za silo razume nekoliko ruski, si je pridobil svetovno slavo, ker je v zapadni Evropi populariziral ideje, ki so jih ruski učenjaki pred njim po rusko napisali. On velja za originalnega učenjaka, njegovi viri pa so stopili v ozadje. Kako hvaležno bi bilo za naše ljudi, ki se hočejo znanstvu posvetiti, naj bo že na tem ali onem polju, če bi prevzeli kot Slovani, ki obvladujejo zapadno kulturo, posredovalno vlogo in bi ne čakali, da se namesto nas slavi tujce. Ali bi ne bil najlepši dar, ki ga more dati naša organizacija narodu, če bi vzgojila v ti misli nekaj ljudi, ki bi lahko uživali mednarodni ugled? — Na tem mestu tudi vprašanje, ki se nam ga je podteknilo: Kaj nam pa more tuja znanost? Mi se dobro zavedamo, kaj nam more in zato ne bomo importirali tuje znanosti k nam, kakor bi nekateri hoteli, take kot je, ampak bomo privzeli to, kar je dognala in na tem temelju z ozirom na naše kraje in razmere dalje delali, kadar jo bo pa treba razkrinkati kot hinavko, bomo tudi na mestu.

Tretja smer našega sedanjega dela: ustvaritev slovanskega kulturnega programa, boljše rečeno: zblížanje slovansko - katoliško - akademičnega dijaštva. Tudi to smo srečno započeli, prestali smo dosedaj tudi srečno krize, ki bi jih lahko povzročili za nas politični dogodki. Kolikor toliko se seveda pozna. Že na tem, da na vseh straneh pojema zanimanje za to delo ravno pod vplivom politike, toda v vseh društvih so še ljudje, ki posvečajo svoje moči temu delu. Ako se ni letos izpolnila Puntarjeva sanja o vseslovanskem dijaškem sestanku, je vzrok letos v prvi vrsti evharistični shod in prepoved lanskega sestanka, ki je imel nositi izrecno vseslovanski značaj. Tudi misel katoliško - slovanske kulturne vzajemnosti ne sme več zamreti in če bi tudi pojemala, se bo zopet dvignila, ker bodo nasprotniki, ki so solidarni, silili na to.

Vendar s temi tremi smermi našega zanimanja še nismo zadostili svoji nalogi. So še tri važne reči, ki jih ne smemo pozabiti: socializem, abstinenca, šport.

Socialna misel naši struji že od začetka ni tuja, vendar se mi zdi, da se splošno ta misel vsaj teoretično še vedno premalo goji v naši organizaciji. Društva v velikih mestih bi lahko neprimerno več storila za socialno izobrazbo kakor storijo. Socialna misel se mora vcepiti vsakemu, naj je še tak zastopnik znanstvenega strokovnjaštva.

Tudi abstinenčna misel se mora bolj in večkrat oficijelno poudariti. Najbolj veselo bi bilo, da bi bili vsi že kot otroci vzgojeni vzdržno ali abstinenčno, a razmere pri nas doma so še vedno take, da je vsak prej vzgojen za pijanca kot pa treznega človeka in ga mora šele življenje na red navaditi. To je hudo prokletstvo, ki visi nad nami in nam še vedno veliko moči odtegne. Mi smo večidel študirali na gimnazijah in ne vem, zakaj se ravno humanistične izobrazbe drži to prokletstvo; tehniki so v tem oziru veliko pred nami. Ne vem, kje je vzrok. V društvih se mora ta misel poudarjati, čeprav se mogoče pri sedanjih članih ne bo veliko doseglo; kdor že sam ne mara na pot treznosti, naj se zaveda vsaj svoje dolžnosti v tem oziru kot oče ali učitelj, ker le na ta način bo prišel za naš narod nov zdravejši in razsodnejši čas.

Tudi zanimanje za šport se je vsaj deloma začelo širiti v naših vrstah. Veliko se še da storiti, samo primernih ljudi je treba in ti se bodo sčasoma menda že dobili. Težje nam je v tem oziru, ker študiramo v tujih mestih in ker šport stane denar, toda vse te zapreke se dajo premostiti. Tudi za to smer je med tehniki več smisla in več žrtvujejo zanj kot pa mi, ki so nas celo življenje vzgajali za to, da bomo zmožni sedeti po zaduhlih sobah. Tudi v ti smeri moramo popraviti, kar smo zamudili.

Tako mislim, da sem označil glavne cilje, ki jih bo imela ali ki naj bi jih imela naša organizacija v bližnji bodočnosti. Marsikaj bo še brezdvomno prinesel čas in bo treba privzeti v program. Vse kaže, da smo iz bojne dobe prišli v dobo pozitivnega dela in temu pokazati glavne smeri, vsaj kot jih jaz vidim, sem poskusil. Drugi vsak zase gojite gotovo še marsikako lepo in dobro misel, gotovo se bo tudi zanj dobilo mesto v bodočnosti, samo ne bojte se nastopiti zanj.

Ako še enkrat kratko resumiram svoje misli: Naša struja je v prehodnem stanju, v krizi, kakor pravijo nekateri, ta kriza pa je čisto naravnega in pri razvijajočem se organizmu nujnega značaja. Prvo je, da se naša struja prilagodi vsestransko in z ozirom na cilje bodočnosti, v kolikor jih more spoznati, novim razmeram. Izpopolnitev in utrditev organizacije torej in utrdi-

tev organizacijske zavesti. Ekonomija sil, oziroma racionalna delitev dela bo tu stala v prvi vrsti. Oprti na tako trdno in izpopolnjeno organizacijo bomo posvetili svoje moči v prvi vrsti pozitivnemu delu. Politika mora stati kot do sedaj v ozadju, čeprav se ni treba tako hudo križati pred njo kot smo se do sedaj. Soglasno naše mnenje je, da moramo v prvi vrsti poudarjati znanstveno smer; poleg te je važno kot kulturno delo zbližanje slovanskega katoliškega dijaštva in ohranitev teh stikov kljub političnim dogodkom, ki bi mogoče povzročili odtujenje voditeljev raznih slovanskih narodov med seboj. Reorganizacija društev se mora izvršiti posebno v smeri študija socialnih vprašanj in športa; redno in uradno naj se poudarja pomen vsestranske treznosti in zdržnosti, da ne bodo naši ljudje še naprej zastojali mladostnih moči. Paralelno s tem mora iti tudi napredek v etični in verski smeri; ti dve radi drugih ne smeta nikdar zaostati. Verska, moralna in socialna zavest morajo ostati vedno temelj našemu napredku v katerikoli smeri že.

Naš program je tak, da se že do sedaj nihče ne more pritoževati, da bi omejeval svobodni razvoj njegove osebnosti; naše organizacije so proste kolikor je sploh mogoče, več bi bilo kvarno; gotove uradne obveznosti morajo ostati in se morajo najstrožje izvajati. Kdor stopi v društvo, postane s tem član gotovega organizma, kateremu se mora v gotovem oziru prilagoditi, če ne, je nevzdržen v organizmu in ga ta, če je zdrav, sam izloči. Poudarjam pomen organiziranega znanstva in dela pa v normalnem zmislu besede, ne v tistem dvoumnem, ki se je proti njemu boril dopisnik »Straže«, ko je svetu proglasil krizo v »Danici«.

Moj klic se ob koncu pridružuje klicu urednika »Zore«, ko pravi: »Besedna zveza: dijak in politika, prej vprašanje, mora postati problem in klic: na znanstveno torišče, prej omalovaževan, mora z glasom edino pravovidnega proroka presuniti vrste!« To znanstvo pa bo le takrat našemu narodu v korist, če bomo vsi prežeti od žive socialne zavesti. Ves trud ne bo nič izdal, če ne bomo imeli idealnih ljudi, ki bodo pripravljeni tudi kaj žrtvovati za tak klic. Zato vam kličem, tovariši: Na delo za vse, kar je lepo in vzvišeno; ne menite se za zasmeh praktičnih računarjev, ki se bodo križali pred vašim idealizmom! Zavedajte se, da je kapital, s katerim hočemo zidati poslopje naše višje kulture, še vedno samo — idealizem. V tolažbo pa vam bodi, da je pri nas vse iz idealizma vzkliklo. Sedaj pa na delo, da bo čez nekaj let tudi meni kdo lahko dejal, kot jaz danes Puntarju: »Priatelj, izpolnujejo se Tvoje sanje!«

I. Ž.:

Dijaški domovi.

O priliki evharističnega kongresa na Dunaju je imelo katoliško akademično dijaštvo svoje posebno zborovanje. Med drugimi je referiral iur. Pavel Pfeifer (Dunaj) o dijaških domovih. Podal je sledeče misli:

Govori se o socialno-dijaških težnjah, t. j. o socialni vzgoji dijakov spričo okolice, v kateri bivajo. Kako pa bi bilo, če bi dopolnili to misel v drugo smer: »Socialno delo za dijake«? Dijaštvo, ki je znano po svoji veseli naravi in lahkomišljenosti, bi naj bilo potrebno pomoči? Vemo sicer, da se ta ali oni s težavo prerine skozi dijaško življenje, da je skrb njegova stalna spremljevalka, ali to naj bi bilo pravilo? In vendar je tako! Naj nas ne moti zunanost, pogledjmo globlje v resnični položaj našega dijaštva in kmalu bomo drugače umevali veseli glas dijaške pesmi. Dandanes je velika resnica, da jih je razmeroma prav malo tako srečnih, ki bi se mogli brez skrbi posvetiti svojemu delu; bridka resnica je, da se večina našega dijaštva trdo bojuje za svoj obstanek in hudo trpi vsled boja, kateri odvzame, žalibog ne redko, vso življenjsko energijo. Seveda, v širših masah nič ne slutijo o dijaški bedi, ker jim sramežljivost zapira usta. Vendar ostane resnično: Tudi mi, kakor mnogi drugi, imamo veliko dijaško vprašanje.

Dobra srca so sicer že marsikaj naredila, da bi olajšala stisko in bedo, podporna društva so se zavzela revežev in jim pomagala z ustanovami in podporami v največjih stiskah in potrebah. Toda sedanji čas, ko se polagoma izgublja pojem srednjega stanu, ko se hoče poznati samo ostro razliko med bogatim in revežem, sedanji čas, ki je odprl vrata na vseučilišče tudi malopremožnim (in po pravici) in ravno s tem vzgojil dijaški proletariat, zahteva popolnoma druga sredstva za olajšanje dijaške bede, zahteva korenito akcijo za dijaško preskrbo.

Angleški in Ameriki se bo zdela čudna ta zahteva, kajti njihovi domovi nudijo dijaštvu preskrbe v polnem obsegu. Toda skoro vse druge države poznajo to kričečo dijaško bedo. Da delata imenovani državi častno izjemo, se more razlagati iz tega, ker je imelo angleško dijaštvo ves drugačen razvoj in ker se še danes strogo ohranja internatski značaj na vseh visokih šolah. Nam se dozdevajo te razmere tuje in bo komaj mogoče prenesti jih na naša tla. Mi pa moremo in moramo gledati, da se posploši zanimanje in umevanje dijaških razmer.

Žal mi je, da ne morem obravnavati vseh vprašanj, ki so v zvezi s to dijaško akcijo, da ne smem orisati različnih razmer

v posameznih državah, ker se mi je naročilo, staviti predloge k stanovanjskemu vprašanju s posebnim ozirom na avstrijsko dijaštvo. Vendar bi rad omenil ravnotako pereča vprašanja, kakor: zavarovanje dijakov v slučaju nezgode in bolezni, posredovalnica za službe, kakor že obstoja v nemški državi, organizirana oddaja brezplačnih kosil in ustanovitev akademičnih posojilnic, ki bi bile (dasiravno se jim lahko v marsičem oporeka) zelo potrebne, da bi se obvarovali skopuške roke oni, ki bi iskali kredita. Najbolj pereče vprašanje za dijake, kakor sploh za sedanji čas, je stanovanjsko vprašanje. Srečen, kdor more stanovati v vseučiliškem kraju pri starših ali sorodnikih! Toda kako velik je dotok tujcev, ki se morajo sami orientirati v visokošolskem mestu. Naj molčim o velikih нравnih nevarnostih, ki jih rode dijaška stanovanja. Kdo ve za število onih, ki so samo enkrat podlegli nevarnosti in izgubili vero in z njo dušni mir, kdo bi jih mogel prešteti, ki so se mučili telesno in duševno! Dovolj žalostno je, da se mlad človek, ki ima le redko zadostna ali obilna sredstva na razpolago, še izkorišča od stanovanjedajalcev, ki jim plača s svojo stanarino precejšen del cele stanarine. Če pa ni v položaju privoščiti si boljšega stanovanja, se mora največkrat zadovoljiti s temnimi in vlažnimi, celo z nesnažnimi sobicami. V tem dejstvu je tudi iskati vzrok mnogim dijaškim boleznim. In potem vse neprilike in neprijetnosti, ki so v zvezi z bivanjem pri tujih ljudeh! Brezobzirno obnašanje, neukusna in nesnažna oprava, ki se seveda ne sme nič prestaviti in izpremeniti, pomanjkanje domače družine, vse to žene dijaka iz take luknje, katere se ne more nikdar veseliti in ki mu zabrani skoro vsako študiranje doma. Samo za premajhne se naj ne šteje te okoliščine, zahtevajo takojšnje odprave. Temu spoznanju se niso v Nemčiji nikakor ustavljali, kajti že koncem 90. leta preteklega stoletja so začeli ustanavljati in zidati dijaške domove, kjer dobe dijaki pri popolni svobodi za nizko ceno lepo in okusno urejeno stanovanje, večkrat tudi hrano, zabavališča, knjižnico in lahko gojijo vsemogoče športe. Po večini so privatne ustanove, ki so omogočile take domove; če omenim še plodonosno delovanje dijaških podpor-nih društev, posebno »Albertus magnus«, ki pomagajo potrebnim s podporami in ustanovami, potem moramo priznati, da se je že nekaj naredilo. Seveda bo treba še več započeti in dovršiti. Tudi pri nas v Avstriji se je že marsikaj naredilo na polju dijaškega stanovanjskega vprašanja. Da ostanemo pri Dunaju, naj omenim samo »Asylverein der Wiener Universität«, delo umrlega dr. Gašper Schwarza, kateremu dolguje stotina in stotina dijakov hvaležen spomin. Društvo skrbi z veliko požrtvoval-

nostjo za najbolj revne dijake, jim daje brezplačno stanovanje in ceneno tečno hrano. Omenjen bodi tudi »Dijaški dom cesarja Franca Jožefa«, ki nudi slušateljem zemljedelske visoke šole stanovanje in hrano po nizki ceni. Toda s tem je pomagano komaj 200 dijakom, in tisoče in tisoče jih je, ki ne morejo uživati te dobrote, dasiravno jo potrebujejo. Njih število se bo z vedno rastočo frekvenco visokih šol še pomnožilo. Neizrečena je posebno beda med drugimi narodnostmi, ker jim je dostikrat zaprta pot do postranskega zaslužka. V drugih visokošolskih mestih ni sicer tako huđo kot na Dunaju, a vendar zahtevajo prej imenovani, splošno veljavni vzroki tudi zanje zidanje dijaških domov.

In ravno v Avstriji se da to lažje izpeljati kot kjerkoli drugje. Dalekosežna stanovanjska akcija, ki je začela koncem 1910. leta in prinesla Avstriji v tem vprašanju splošno pozornost in priznanje, nudi toliko in tako pomembne dobrote, da bi se morali z največjim veseljem požuriti in jo izrabiti kolikor se da.

Dovolite mi, da vam po podrobnih in natančnih postavah in odredbah pokažem v velikih obrisih, kako bi se začelo zidanje dijaškega doma: v vseučiliškem mestu se ustanovi splošno koristno stavbinsko društvo, ki si zagotovi z darovi ali z izdajo delnic fond gotove višine. Potem je treba gledati po primernem, kolikor mogoče cenem stavbenem zemljišču. Sedaj se društvo že lahko upa na zidanje hiše, četudi z majhnimi sredstvi. Po zakonu iz leta 1910. je namreč mogoče splošnokoristnim društvom zidati hiše in majhna stanovanja že takrat, ko je na razpolago komaj 10 odstotkov proračunjenih stavbinskih stroškov; ostalih 90 odstotkov se dobi potom posojila. Država daje poroštvo s svojim posebnim fondom. Kako se ustanovijo stavbinske družbe, katere korake je treba storiti pri oblastvih, kako se delajo proračuni za take stavbe, o tem natančno pouče administrativni pomočki, ki jih je izdalo ministrstvo za javna dela.

Znano mi je, da namerava zidati dunajsko vseučilišče dijaški dom. Inicativo temu je dal za dijaštvo tako zaslužni dvorni svetnik dr. H. Swoboda. Pozdravljamo to delo in veselili se bomo, če se ta ideja kmalu uresniči. Kljub temu se mi še vedno dozdeva, da vse to še ne bo zadostovalo za veliko popraševanje po stanovanjih. Zato smo prisiljeni misliti poleg tega še na zidavo katoliškega dijaškega doma.«

Ta izvleček iz referata bodi kot spomin na evharistični kongres, kjer je katoliško dijaštvo igralo precejšnjo vlogo. Referat sam je pa tudi zanimiv, ker odkriva veliko rano visokošolskega dijaštva, ki se mora vsled svoje bede potikati po nezdravih stanovanjih. Edino dijaški domovi bi bili v stanu ustaviti

tok nenravnosti med dijaštvom. Po srednješolskih mestih se je v tem oziru že precej doseglo. Slovenci imamo skoro v vsakem mestu dijaške domove; pogledjmo le v Ljubljano, Kranj, Celovec, Maribor, Trst, Gorico. Ali kaj nam to pomaga, če pa pride dijak v vseučiliškem mestu na tako stanovanje, kjer se gotovo moralno in telesno uniči. Srečen je lahko oni, ki dobi stanovanje, dobro v vsakem oziru. Zato je temvečja naloga vseh javnih faktorjev, da se zavzamejo dijaškega stanovanjskega vprašanja in ga rešijo v smeri, ki bo rešilna za naše visokošolsko dijaštvo.

Andrej Kranjec:

Naši smotri in naloge.

Vi ste sol zemlje.
(Mat. 5, 13.)

Katoliško prepородno gibanje je v naši domovini nenavadno hitro strlo stari brezzobi liberalizem in postavilo ves kulturni razvoj našega naroda na nove temelje. Temu narodu se odpira sedaj upoln pogled v bodočnost. Dviga se njegova izobrazba, vedno krepkejša in samozavestnejša doni njegov glas v raznih ljudskih zastopih, njegove gospodarske sile se vedno trdneje organizirajo; in kar je naš največji up — verska izobrazba in poglobitev verskega življenja stopa roko v roki z drugim napredkom. V tem oziru je torej kulturni razvoj enoten, harmoničen.

Drugače pa se nam pokaže ta kulturni razvoj, ako ga presojamo glede na razne sloje naroda. Tu zija še vedno oni usodepolni prepad med mesti in kmečkim prebivalstvom, ali če hočete: med inteligenco in preprostim ljudstvom. Ta prepad se nikakor ne zožuje, marveč bati se je celo, da se v prihodnje še bolj razširi. Naše prepородno gibanje si še ni uklonilo mest in velikanska večina narodnega razumništva mu je popolnoma tuja, tuja zato, ker je versko mlačna ali celo čisto brezverska. In ta inteligenca ne stoji prekrižanih rok spričo naših uspehov. Izgubila je sicer vso moč na političnem in gospodarskem polju, zato pa tem živahnejše dela na znanstvenem in literarnem.

Ta novi način boja za stara načela je veliko bolj nevaren našemu kulturnemu gibanju. Nasprotniki si hočejo v mirnem kulturnem delu izven političnih bojov vzgojiti nov rod brezverskega razumništva in tako polagoma potegniti sloj za slojem v vrtinec moderne umske bede; z železno doslednostjo mora za tem priti tudi npravna izkvarjenost. Nas, stražarje, pa hočejo s svojim mirnim, obzirnim nastopom zazibati v spanje, da ne bi opazili nevarnosti o pravem času.

Nevarnost ne preti torej le manj izobraženim slojem naroda, ampak pravtako tudi nam samim. Kajti ko bi mi spali, bi prišel zli duh in nasejal ljulike med pšenico v naših lastnih vrstah. Izgubili bi tisto moško katoliško odločnost, s katero smo zaslužili častni naslov »avantgarda katoliškega prepورا«, in začeli delati nečastne poklone modernim bogovom, dokler ne bi slednjič z nasprotnim vetrom odjadrali — tja do brezkončnih krajev mej . . . Nevarnost je toliko večja, ker v veselju nad pridobljenim le preradi pozabljamo, da je dosedaj položen pravzaprav šele temelj za bodoči razvoj krščanske kulture v našem narodu. Ti prvi, upolnjeni početki nove boljše dobe so žalibog preveč izpostavljeni mrzlim vetrovom iz tujine, da bi se mogli vzdržati sami od sebe.

Z istim paznim očesom moramo torej opazovati vse pojave kulturnega gibanja kakor so jih zasledovali naši prvoborniki, z isto brezobzirnostjo moramo govoriti resnico, z isto odločnostjo moramo pobijati vsak poskus, vtihotapiti iz tujine krive nazore in načela, ako hočemo, da bo naše delo rodilo trajne sadove.

Naša struja je potegnila za seboj precejšen del slovenskega dijaštva. Treba je gledati sedaj, da iz teh čet izide zavedno katoliško razumništvo, ki bo znalo »ločiti stolp od kola«, ki se bo v viharju modernih teorij-enodnevnice neomajano držalo edino pravega svetovnega naziranja. Dati moramo narodu razumništvo, ki ne bo »katoliško« zato, ker je to pač moderno spričo naših političnih in gospodarskih uspehov, ampak ki bo tako katoliško, da bo zmožno preko vseh političnih in gospodarskih polomov, ki nas bi kdaj zadeli, na podrtijah sezidati novo stavbo. Naša glavna naloga je torej še vedno ista: vzgajati svoje vrste v n a č e l n e m o z i r u. Kakor hitro bi začeli zanemarjati to svojo nalogo, bi že bil naš katoliški prepored brez avantgarde in naša struja bi sama izhiralala na hitri jetiki.

Rekli smo že, da so nasprotniki izpremenili svojo bojno taktiko: nič več ni tistega hrupnega boja z radikalc, kot smo ga imeli svojčas. Zato bi utegnil kdo reči, da je načelna vzgoja sedaj zelo otežkočena. Nekaj je resnice na tem, to vsak rad prizna, a težava se vendar lahko zmanjša s tem, da se delo uredi. Načelna vzgoja naj se v vsaki organizaciji uredi sistematično. Za zgled si vzemimo Orle, ki na vsakem sestanku študirajo »Zlato knjigo«.

Tri klasična dela imamo v svoji literaturi, ki nam bodo izvrstno služila za načelno vzgojo: »Več luči«!, »Excelsior«! in »Zlato knjigo«. Vsaka hvala teh del je odveč. Kdor jih je čital in razumel, jih bo imel poleg katekizma na svoji mizi in se bo

vedno iznova z veseljem vračal k njim. Njih ideje pa naj bi potom urejenega študija v organizaciji prešle vsakemu našemu somišljeniku v meso in kri.

Le taka načelna vzgoja lastnih vrst bo ohranila našo strujo mlado, čilo in prožno, vsprejemljivo za vse veliko in lepo, a tudi previdno nasproti sovražniku, naj že prihaja kot hrupen agitator na boj proti nam ali pa nam na tihem izpodkopuje temelje, na katerih stojimo — naše katoliško svetovno naziranje. Le z načelno vzgojo bomo dali narodu razumništvo, ki bo po svoji notranji vrednosti odtehtalo veliko število nasprotnikov in v vseh panogah kulturnega življenja delovalo samostojno, tako da postane vsa naša narodna kultura čisto neodvisna od vseh brezverskih in polovičarskih elementov. Dokler se to ne zgodi, toliko časa sploh ne moremo govoriti o enotni kulturi, temveč bosta še zanaprej dva tabora: v enem peščica katoliških laikov s kmečkim prebivalstvom, v drugem pa vsa brezverska inteligenca z meščanstvom. Mi, ki v mladostnem ognju svojega idealizma želimo domovini velikih dni v bodočnosti, glejmo, da ta prepород ne le premostimo, ampak zasujemo z načelno vzgojo svojih vrst bodoče narodne inteligence.

I. V. Š.

Iskrena beseda.

O potrebi vzajemnosti med Hrvati in Slovenci govoriti in pisati, bi značilo dandanes izgubo časa. Predpostavljam, da se vsa naša inteligenca, predvsem naše dijaštvo, dobro zaveda in živo čuti korist in potrebo zveze s Hrvati. Tej zavesti primerno pa mora biti urejeno vse naše razmerje, obnašanje s hrvatskimi tovariši. In odkrito priznam, da večkrat v tem oziru grešimo, da naše obnašanje ni vselej tako, da bi si mogli pridobiti posebne ljubezni pri Hrvatih. Večkrat govorimo nekako poniževalno o Hrvatih in to celo v njihovi navzočnosti. Vzroki tega obnašanja so različni, važnejša pa sta le dva. Prvi vzrok je naša ignoranca. Mi ne poznamo Hrvatov, njihove kulture. Mi smo srkali znanje o Hrvatih večinoma iz nemških knjig, nas so vzgojili profesorji, ki so zajemali iz nemške kulture; nataknili so nam tujci svoje naočnike in skozi nje sodimo naše brate na Jugu. Kako malo poznamo zemljepisne, narodopisne, sploh kulturne razmere med Srbo-Hrvati! Le meglene pojme imamo o njihovi zgodovini. Naša literatura pa se sploh ne da primerjati s hrvatsko. Mi pa sodimo, kakor bi bili v to poklicani. »Quis te constituit iudicem« bi se nam lahko opravičeno očitalo.

Poleg naše nevednosti koraka v naših vrstah večkrat ona netaktna in neumestna bahavost, v kateri se prekričavo ponášamo pred Hrvati z našo organizacijo, z Mahničem, ki da je Slovenec itd. Omalovažujemo oziroma takorekoč v nič devamo Hrvate, ki da nimajo ničesar, ki ne znajo sami ničesar početi, da se morajo od nas učiti itd. Res je sicer, da je naše ljudstvo kot tako veliko bolj prosvitljeno nego hrvatsko, kar kaže že statistika analfabetizma med obema narodoma, ali pomisliti moramo obenem, da naša organizacija s par stotinami Orlov ne tvori še kulture.

Proč z bahavostjo, proč z nevednostjo. Učimo se iz hrvatskih virov, potem bomo primerjali in sodili. Ako je naša organizacija lepo razvita, se mora zahvaliti svojim prvakom, katerih ne bomo dosegli. Kako bo pa v prihodnosti? Ne bahajmo se! Če smo dali kaj Hrvatom in ako jim moremo še vedno dajati, tega ni treba spravljati na veliki zvon. Mi smo delali kot brat z bratom, imamo zato zadoščenje in smemo pričakovati pomoči od bratov. Čut hvaležnosti pa je stvar Hrvatov.

Na mesto ignorance in baharije naj stopi delo, da ne bomo zaostali. Pomnimo, da je hrvatska dijaška organizacija našo kvantitativno in kvalitativno že davno prekosila. Mi se smemo skriti za Hrvati. Priča nam je zadnji počitniški sestanek, ko se je zdelo, da je naša organizacija razcefrana. Ta sestanek je bil tudi lep zgled, kako se bratov ne sprejema. Kaka razlika med Spljetom in Ljubljano!

Zatorej, tovariši, nekoliko več ponižnosti. Poboljšati se moramo. Poznam tudi slabosti Hrvatov in nočem biti slep za njihove slabe strani, ali za te naj oni skrbe. Vsak pred svojim pragom!

Visokošolski vestnik

Nemške visoke šole. Na vseučilišču v Berolinu je poskočilo število slušateljev letos na 10.014; med temi 787 ženskih. Te višine dosedaj še ni doseglo berolinsko vseučilišče, odkar obstoja. Največje število slušateljev, od svojega početka pa do danes, je doseglo vseučilišče v Lipskem, katero obiskuje letos 6323 slušateljev.

V Hamburgu nameravajo ustanoviti novo vseučilišče. Začetkom otvorijo juridično ter modroslovno fakulteto in oddelek za kolonijske zadeve.

Število slušateljev medicine jako hitro narašča. Leta 1905. je študiralo medicino okroglo 6000 dijakov, a koncem leta 1912. je poskočilo število že čez 13.000. Seveda je treba opomniti, da

študira v Nemčiji jako veliko tujcev, posebno pa Rusov. Za zgled navedem medicinsko fakulteto v Halle: Leta 1896. so študirali medicino tamkaj trije inozemski dijaki, a sedaj znaša število inozemskih medicincev okrog 33 odstotkov vseh slušateljev medicine.

Koncem letnega tečaja 1912 je obiskovalo nemške visoke šole in vseučilišča okrog 90.000 slušateljev, tako da pride na 10.000 prebivalcev (možkih) 27 slušateljev. Obisk vseučilišč znaša 63.784 slušateljev; slušateljic je 2958 in 4816 inozemskih dijakov (8,1%). Izmed tujcev jih je 2218 iz Rusije.

Tehnike je obiskovalo okrog 16.000 dijakov; živinozdravniške visoke šole okrog 1300; a zemljedelske visoke šole okrog 1600 slušateljev.

D. Ž.

Gradec. »Politika v naši organizaciji je bila vedno v ozadju, pogosto še celo preveč prezirana in bi lahko brez škode semintja prišla na razgovor.« Tako pravi dr. Stele v zadnji številki »Zore«. Posebno Zarjani v Gradcu smo bridko občutili to stran naše organizacije. Medtem ko so se v zadnjem letu godile po svetu tako važne stvari, važne posebno za nas Jugoslovane, pa je človek navezan samo na poročila iz časopisja, kjer dobiš danes tako poročilo, a jutri že povsem drugačno. Zato ni prav nič čudno, da smo s prav velikim veseljem pozdravili poročilo, da nas hočejo obiskati gospodje poslanci. V ponedeljek 20. januarja so nas obiskali gg.: dr. poslanca dr. Korošec, dr. Benkovič in dež. odbornik profesor Robič. Čitalnica »Zarje« je bila popolnoma zasedena od Zarjanov in Preporodašev, in ko so vstopili gospodje poslanci v našo sobo, so bili od vseh navzočih burno pozdravljeni. Poslanec dr. Korošec nam je podal kratko sliko o političnem položaju v Avstriji. Tovariši so stavili najrazličnejša vprašanja na gospode poslance, posebno glede italijanske fakultete in juridičnih predavanj na Rivoltelli v Trstu. Prepričani naj bodo gospodje poslanci, da so jim Zarjani in Preporodaši jako hvaležni za njih obisk in le izražamo željo, da bi jih mogli kmalu zopet pozdraviti v svoji sredi. Naj jim bo tudi na tem mestu izrečena prisrčna zahvala v imenu vseh tovarišev Zarjanov in Preporodašev!

Montanistiška visoka šola v Ljubnu. V šolskem letu 1912/13 je vpisanih 434 slušateljev in sicer: 413 rednih, 15 izrednih in 6 gostov. Po narodnosti je največ Nemcev, namreč izmed 434 slušateljev 269, (preteklo leto 254); potem pridejo Poljaki 87 (93); Čehi 23 (19); Rusi 9 (10); Rumuni 8 (7); Rusini 5 (2); Srbi 5 (3); Mažari 5 (3); Slovenci 4 (4); Hrvatje 4 (6); Italijani 4 (3); Jude 3 (11). Po kronovinah razdeljeno jih je največ iz Šlezije 74 slušateljev (preteklo leto 62); Galicije 65 (58); Moravske 47 (48);

Štajerske 45 (37); Nižje-Avstrijskega 45 (41); Češkega 42 (58); Zgornje-Avstrijskega 12 (11); Koroške 8 (5); Kranjske 5 (5); Tirolske 4 (4); Solnograške 3 (3); Dalmacije 3 (4); Bukovine 1 (5); Primorske 1 (2); Ogrske 10 (5); Hrvaške 1 (1); Bosne 5 (4); Rusije 38 (49); Nemčije 7 (6); Rumunije 14 (4); Švice 2 (0); Norveške 1 (1).

Splošno podporno društvo praznuje letos svojo 40letnico. Od časa svojega obstanka je izplačalo revnim dijakom nad 120.500 K in sedanje društveno imetje znaša 51.000 K. D. Ž.

Příbram. Kakor poročajo H. N., so stavili nemški državni poslanci dr. Pacher, dr. Schreiner in dr. Urban predlog, da se upostavi v državni proračun za leto 1913. vsota 18.000 K za predela, da se zamore tukajšnja visoka šola razdeliti v narodnem oziru. Istočasno so zahtevali, da se potem nemška visoka šola premesti v kako nemško mesto, ki leži v ozemlju, kjer kopljejo premog.

Stroški za montanistiški visoki šoli v Ljubnem in Příbramu znašajo v državnem proračunu 704.330 K, dohodki pa 45.000 K. V drž. proračunu za 1913 je ustavljena vsota 18.000 kron za predela, da se zgradi montanistiška visoka šola za Galicijo. Občinski svet mesta Krakova je dal v ta namen na razpolago 10.000 m² sveta ter obljubil subvencijo 200.000 K. D. Ž.

Gradec. Kot ustanovni član »Zarje« je pristopil preč. gosp. dr. Josip Lesar, častni kanonik, profesor bogoslovja in ravnatelj duh. semenišča v Ljubljani. Z veseljem pozdravljamo ta korak odličnega gospoda in se mu prav prisrčno zahvaljujemo, posebno ker vidimo v tem izraz zaupanja do našega akademičnega društva in pripoznanje za dosedanje društveno delovanje.

D. Ž.

Slovenska dijaška zveza. Odkrito si lahko priznamo, da je delovanje S. D. Z. zadnja leta nekoliko ponehalo, da ni bilo tiste agilnosti in navdušenja kot prva leta. To je čisto naraven proces, ki ga lahko opazujemo na vsakem društvu, sploh na vsakem organizmu. Seveda ni to ravno zdrav simptom, ali posebne patologične nevarnosti mu ne smemo pripisovati. Čas sam zaceli take rane. In morda se bliža ta interregnum mirnih sil svojemu koncu. Bog daj! Take prehodne dobe so bile že od nekdaj zelo značilne in ne brez vsakega vpliva na sledečo dobo. Zakaj bi se ne razvilo iz mirnega spanja lepo pomladno življenje? Seme počiva, se vzbudi, klije, požene stebelce, se ovenča s cvetom, rodi sad in seme in zopet počiva, a vendar živi in čaka ugodnega časa. Naraven proces, ki ga v drugačni obliki in z drugačnimi ekstremi ponavljajo vsi organizmi, torej tudi društva. Zakaj bi se ne vzbudilo iz mirnega, tihega življenja živah-

nejše, močnejše, krepkejše življenje, ki ima moč in veselje delati in stremeti za cilji, ki so mu blizu in v daljavi? Ako je moč tu in veselje, česa je še treba? Začeti in začeto nadaljevati. Nam je torej nadaljevati . . . Mislim, da je minul čas stagnacije in da se že poraja nova doba, polna življenja in dela. Čas je prisilil hitrejši razvoj, preskočil del prehodne dobe in kmalu smo zopet v normalnem razvoju. Zato pogled v svet, v javnost, v delo . . . Glavni namen S. D. Z. je kulturno delo med ljudstvom; doseči se da s predavanji, predstavami itd. Zadnji čas se je manj predavalo kot bi se lahko. Kje je vzrok, ali na vodstvu ali na članih, nočemo preiskovati, vendar se meni dozdeva, da je temu kriv čas. Vsekakor je pa potrebno, da se poslužujemo najuspešnejšega sredstva za ljudsko izobrazbo, in to so predavanja. Koliko smo storili v tem oziru, nam bo pokazala statistika predavanj, ki jo pričnemo priobčevati v prihodnji številki. V ta namen prosim vse one tovariše, ki ne pridejo v dotiko s svojimi društvi, da mi naznanijo vsa predavanja, ki so jih imeli od 1. avgusta 1912 dalje, naslov predavanj, kdaj in kje so predavali. Upam, da bo priobčitev teh predavanj dala novega impulza za delo med slovenskim ljudstvom. Letošnje leto bodi posvečeno poživitvi S. D. Z. Podružnice in podobori naj tekmujejo med seboj. Stopite v stik z dekanijskimi odbori naše izobraževalne organizacije, z odbori orlovskih okrožij in z društvi sploh. Vsak v svojem kraju, vsi za celo našo organizacijo! Kar se tiče S. D. Z., naj se vsak obrne na: Ivan Žgur, Dunaj, III., Rasumofskygasse 22/11. Z Bogom za narod!

Tajnik.

Slovenski dijaški zvezi v premislek. V zadnji številki »Zore« je priobčil neki tovariš z Goriškega članek z jako umestnim predlogom, da naj bi podružnice S. D. Z. organizirale sistematična predavanja na deželi po izobraževalnih društvi. Ta misel je jako zdrava in le želeli je, da bi se čimpreje uresničila. Naj se med tovariši dobro premisli in na prihodnjem občnem zboru S. D. Z. spravi v dejanje. — Moj namen pa je danes izpregovoriti nekaj o S. D. Z. kot centralni organizaciji slovenskega katoliškega dijaštva. Predvsem je treba, da same sebe ne slepimo in si ne prikrivamo napak, ki jih na lastnem organizmu zapazimo. Zadnji občni zbor S. D. Z. je bil v resnici tako klavern in dejanske moči našega dijaštva nevreden in očitvena klofuta vsem tistim, ki v naših vrstah znanstveno delo zato poudarjajo, da se lažje odtegnejo organizatoričnemu delu. Ne podcenjujem važnosti znanstvenega dela med našimi akademiki, a organizatorično se ne sme nikoli prezreti. Brez slednjega ni mogoče prvo. V »Slovanski ligi katoliških akademikov« je združeno vse avstrijsko slovansko katoliško dijaštvo. To je na širši podlagi.

Slovensko katoliško dijaštvo pa vsekakor potrebuje tudi svoje centralizacije. Dejstvo je, da se člani naših akademičnih društev »Danica«, »Zarja« in »Dan« medsebojno malo poznajo. Najprej je pričakovati, da tudi »Danica« in »Dan« napravita sklep, kakor ga je storila »Zarja«, da je vsak njen reden član obvezen biti član S. D. Z. Na ta način je potlej S. D. Z. postavljena naloga, skrbeti, naj bi se vsaj enkrat med velikimi počitnicami zbralo vse naše dijaštvo, akademiki, bogoslovci in srednješolci, za par dni na zborovanje. Pa tudi v božičnih in veliko-nočnih počitnicah naj bi se prirejali prijateljski sestanki našega dijaštva, na katerih naj bi se gojila družabnost in prijateljski stik. To ni samo idealno, ampak tudi dejansko potrebno. Vprašajte starejše gospode iz naših vrst, ki so že z izkušnjami obloženi, in povedali vam bodo, kolikokrat v življenju prav pride, ako človek svoje ljudi pozna. Naj mi nihče ne pride z izgovorom, da nas je že preveč in da osebni stik ni več tako lahko mogoč. Za tako trditev so protiargumenti ravno občni zbori S. D. Z. prejšnjih let. Spominjam se, da sem se na njih seznanil z mnogimi tovariši iz naših vrst, ki bi jih drugače najbrže še danes ne poznal. Nočem tajiti, da taka znanstva mnogokrat prav pridejo. Kdor zna misliti, mu ne bo težko uganiti, zakaj. Za kulturno stran dela S. D. Z. je velike važnosti, da se k temu delu pritegne vse člane. Za to naj bi se v prvi vrsti skrbele društvene podružnice in pododbori. S. D. Z. je predvsem ferijalno društvo, zato naj pa poskrbi, da se med počitnicami vsi njeni člani udeležujejo s predavanji, s prireditvami itd., kakor določajo društvena pravila. Vsak pa naj bi zastavil svoje moči tam, kjer ve, da je poklican in za kar se čuti najbolj zmožnega. Še nekaj! S. D. Z. naj bi imela v evidenci statistiko vsega našega dijaštva. Obenem pa bi bilo velikega pomena, ako bi skušala napraviti statistiko izpraznjenih mest za različne stroke. Posredovala naj bi na ta način tudi za službe ter storila v posameznih slučajih tudi primerne korake pri naših poslancih.

I. S.

Podružnica S. D. Z. za Ljubljano in okolico je priredila na Svetih Treh Kraljev dan v Ljubljani v Ljudskem domu dr. Fr. Detelovo igro: »Dobrodušni ljudje«, ki je prav dobro uspela. Čisti dobiček se bo porabil za nakup novih knjig v knjižnici podružnice S. D. Z., katere se ljubljansko srednješolsko dijaštvo prav pridno poslužuje. Pri igri so sodelovali podružnični člani in pa več gospodičen iz Šentpeterskega prosvetnega društva, katerim bodi na tem mestu izrečena iskrena zahvala za njihov trud in prijazno sodelovanje. Prireditelj je bila sicer povoljno obiskana, vendar bi bilo pričakovati večje udeležbe zlasti od strani naše inteligence, hočem reči, naših gospodov starešin, ki

jih sedaj že ni ravno malo v Ljubljani in bi bilo od njih pričakovati, da posvečajo malo več pozornosti dijaškim prireditvam, ki imajo tak blag namen kakor ravno slednja. I. S.

Srednješolski vestnik

Nov zanimiv zakon za realke v Galiciji objavlja zadnji naredbeni list naučnega ministrstva. Po § 2. bodo imele vse gališke realke po osem razredov. Med obveznimi predmeti se po § 10. nahaja tudi filozofska propedeutika, razen tega se ima pa neobvezno na vsaki realki poučevati tudi latinščina v tolikem obsegu, da se omogoči absolventom tudi sprejem na vseučilišče kot rednim slušateljem. — Morebiti bi kazalo tudi naš zastareli realski zakon pametno preosnovati. — Iz »Slovenca« št. 17, t. 1. I. S.

Nekoliko dela S. D. Z. Od zadnjega občnega zbora, to je od 1. avgusta 1912 pa do 30. januarja 1913 so predavali oziroma aranžirali igre sledeči tovariši: phil. Angela Piskernik v Dekliški zvezi na Dunaju 3. novembra: »Naši cilji«; 17. novembra: »Žena in njeni poklici«; 1. decembra: »Moč volje«; 22. decembra: »Božični prazniki in katolik«; 12. januarja 1913: »Žužkojede rastline«. Ivan Stanovnik, iur., je predaval v »Straži« na Dunaju 27. oktobra: »Tujina in slovenski mladenič«; v telovadnem odseku »Orel« v Horjulu dne 2. januarja 1913: »Trializem in jugoslovansko vprašanje«; 9. januarja: »Borze in borzne kupčije«; 16. januarja: »Francoska revolucija«. Vinko Tavčar, phil., je govoril na sveti večer 24. decembra v društvu sv. Jožefa v Tržiču, aranžiral je pri ženskem odseku društva sv. Jožefa v Tržiču igri 27. avgusta: »Elizabeta, grofinja Turinška« in 5. januarja 1913: »Naša kri«; pri »Orlu« istega društva aranžiral 13. oktobra igro: »Garcia Moreno«. Ivan Žgur, vet., je predaval v »Straži« na Dunaju 20. novembra: »Pomen in namen Dekliške zveze«; 29. dec.: »Duševni pojavi pri živali«; aranžiral istotam 8. decembra Miklavžev večer z igro: »Čašica kave«; 31. decembra: Silvestrov večer s šaljivimi prizori in 19. januarja 1913: »Županova Micika«. Gorše Martin, bog., predaval pri »Orlu« v Sodražici 29. septembra: »Namen in pomen Orla«. Burenk Jan., bog., aranžiral v »Slov. kat. izobraževalnem društvu v Komendi« 1. septembra: »Rokovnjači«. Zalokar Anton, bog., predaval v »Slov. kat. izobraževalnem društvu v Mengšu«: »O turških navalih na Kranjsko in Koroško« in aranžiral 22. septembra ravnotam igro: »Miklova Zala«. Hafner Anton, bog., imel v »S. K. I. D.« v Žabnici 21. septembra slavnostni govor ob Slomškovi

proslavi. Kogovšek Franc, bog., aranžiral v »S. K. I. D.« Rovte nad Logatcem dne 18. avgusta: »Pri gospodi« in »Prvi april«; dne 22. septembra pa: »Divji lovec«. Stanonik Maks, bog., predaval v S. K. I. D. na Trati 11. avgusta: »O vulkanskih pojavih« in 29. septembra: »O življenju in delovanju A. M. Slomška«. Zavrl Alfonz, bog., predaval v S. K. I. D. v Šmartnem pri Litiji 23. septembra: »O življenju papeža Pija X.«. Prebil Ferdinand, bog., govoril v ljudski šoli Sv. Trojica pri Moravčah 21. septembra slavnostni govor ob Slomškovi proslavi. Jager Matija, bog., govoril v S. K. I. D. Šmarca pri Homcu 21. septembra slavnostni govor ob Slomškovi proslavi in aranžiral celo slavnost. Likar Josip, bog., predaval v S. K. I. D. Dol—Otlica 22. septembra: »Pomen izobraževalnih društev«; aranžiral 1. septembra igri: »Lurška pastirica« in »Krčmar pri zvitem rogu«; predaval 22. decembra: »Naši svobodomiselci, liberalci in socialisti«. Herman Trdan, bog., predaval v S. K. I. D. v Ajdovščini 22. septembra: »Ob petdesetletnici A. M. Slomška«. Ivan Jenšterle, med., je predaval 22., 29. decembra in 1. januarja 1913 v S. K. I. D. v Selcah: »O balkanskih narodih in o vojski l. 1912«. Koser Janko, iur., je predaval koncem počitnic v S. K. I. D. pri Sv. Lovrencu v Slovenskih goricah: »Slomšek, slovenski apostol«. Koruza Jože, iur., predaval v S. K. I. D. v Gabrju v počitnicah: »Moč krščanstva v zgodovini« in »Ustava Avstro-Ogrske«. Na Erzelju je govoril ob ustanovitvi »Orla« in v Sodražici: »Dosledno življenje po načelih«. Zavadlal Miha, iur., je govoril v Temnici ob ustanovitvi kraškega okrožja »Orla« in v Ivanjem gradu ob ustanovitvi telovadnega odseka »Orel«. Puntar Josip, phil., je predaval v S. K. I. D. »Kres« v Gradcu 20. oktobra: »O dogodkih na Balkanu«, 1. novembra: »O jugoslovanskem vprašanju«, 10. novembra in 17. novembra: »Vojska na Balkanu«, 10. novembra v soc. kurzu: »Organizacijsko delo«, 17. novembra: »O politiki« in 24. novembra: »O razvoju političnih strank na Slovenskem«, v J. S. Z. 8. decembra: »O časopisju«. Dr. Anton Ogrizek je govoril v »Kresu« 3. novembra: »O Slomšku«, v Dekliški zvezi v Gradcu 27. oktobra: »Poselsko vprašanje« in 29. decembra: »Določila poselskega reda«. Žvokelj Dominik, iur., predaval v graški Dekliški zvezi 1. decembra: »O verskem življenju« in v »Kresu« 15. decembra: »O čarovništvu«, aranžiral v S. K. I. D. Vrhpolje pri Vipavi dne 25. avgusta ljudsko igro: »Deseti brat« in 31. oktobra v »Kresu« v Gradcu igro: »Pogodba«. Gombotz J., phil., predaval 25. avgusta v S. K. I. D. Radgona: »O Slomšku« in 8. decembra v »Kresu«: »O mravljah«, aranžiral v Radgoni igri: »Mutasti muzikant« in »Tri sestre«. Alojzij Remec, iur., je govoril v S. K. I. D. Brda 11. avgusta: »O Slom-

šku« in imel skioptično predavanje pri Sv. Križu 22. decembra: »O Kristusovem življenju«. Drobníč, med., je predaval na Igu 8. decembra: »O Turkih in sedanji vojski«, vodil je istotam orlovski tečaj 30., 31. decembra in 1. januarja 1913 in govoril o Zlati knjigi. Lavrenčíč J., phil., je govoril: »O velikih dneh« in aranžiral igri: »Sanjavi Janko« in »Izgubljena stava«. Kodre Ant., iur., je predaval v S. K. I. D. Studeno: »Balkanske države«, »Ubožno pravo« in »O vojski na Balkanu«. Masič Viktor, iur., je aranžiral v »Kresu« 7. decembra igro: »Za letovišče« in v Ljubljani (podruž. S. D. Z.) 6. januarja »Dobrodušni ljudje«. — Prosim vse one tovariše, ki še niso naznanili svojih predavanj, naj to store do konca svečana, da bo slika o našem delu kolikor toliko popolna. Ta objava predavanj naj kaže, da se nekaj dela, obenem pa naj tudi one podžge in pritegne k delu, ki so dozda le ob strani stali in mirno gledali. Prosim vse podružnice, da si že sedaj napravijo načrt za velikonočne in velike počitnice. Vse informacije glede S. D. Z. se dobe pri tajniku Ivanu Žgur, vet., Dunaj, III. okraj, Rasumofskygasse 22./11.

Ogrsko katoliško dijaštvo ima v Budimpešti krasno palačo Szent Imre Colleg (Dijaški dom). Izmed mnogih dijaških domov v Budimpešti je ta dom katoliškega dijaštva največji in najlepši. V njem dobe dijaki vseh fakultet ceno stanovanje in dobro hrano.

Ženske ljudskošolske ravnateljice. Ženske dobivajo vedno več pravic in odpirajo se jim nova mesta v javnih službah. Mestni svet v Bergenu na Norveškem je sklenil, da se na ravnateljska mesta ljudskih šol dopuste tudi ženske in sicer z enako plačo kakor možki.

Podružnica S. D. Z. za Ljubljano in okolico. Kakor se je pred dvema letoma slovesno ustanovil ljubljanski pododbor S. D. Z., tako smo nameravali tudi slovesno praznovati ustanovitev nove podružnice S. D. Z. Ker pa je bilo ravno lanske počitnice vse polno večjih prireditev: Slov.-hrv. dij. sestanek; evharistični kongres; zlet Orlov v Kromeriž in češki dij. sestanek, katerih prireditev se je udeležilo tudi nekaj tovarišev Ljubljančanov, nam je primanjkovalo časa za slovesni ustanovni občni zbor. Zato smo se zbrali k temu pomembnemu dogodku dne 28. septembra 1912 v prijateljskem krogu. Ustanovni občni zbor je počastilo s svojo navzočnostjo lepo število starešin naših akademičnih društev, med njimi gg. dr. Fr. Trdán in dr. Fr. Stelé. Pred ustanovnim občnim zborom se je vršil zadnji občni zbor ljubljanskega pododбора. Ustanovni občni zbor otvori sklicatelj tovariš Detela, prečita pozdrav predsednika S. D. Z. novi podružnici. V novo podružnico se je vpisalo dosedaj 30 članov aka-

demikov in bogoslovcev. V odbor so bili voljeni: iur. Viktor Masič, predsednik; teol. Filip Merješič, podpredsednik; med. Stanko Velkavrh, tajnik; teol. Francé Hartman, blagajnik in iur. Francé Detela, knjižničar. Nato je sledilo predavanje bogoslovca F. Merješiča »o filozofiji dela«. V jedrnatih besedah nam je začrtal temeljna načela, ki naj nas vodijo pri delovanju v prosep nove podružnice. Nato nam je tovariš Detela v predavanju »pogled v preteklost in bodočnost« v kratkih potezah orisal dosedanje delo ljubljanskih članov S. D. Z. v pododboru in nas opozoril na važnejše momente v bodočem delovanju nove podružnice. Predavanju je sledila živahna debata. Pri slučajnostih se je obravnavala izpopolnitev dijaške knjižnice S. D. Z. v Ljubljani. Tovariš-predsednik zaključi s pozdravom na vse navzoče lepo uspeli ustanovni občni zbor podružnice. Med drugimi sklepi občnega zbora S. D. Z. o priliki slov.-hrv. dij. sestanka je bil najvažnejši ta, da prevzame nova podružnica S.D.Z. za Ljubljano in okolico knjižnico S. D. Z. v svojo oskrbo. Po naročilu ustanovnega občnega zbora podružnice je nakupil podružnični odbor važnejše slovenske knjige za vsoto 250 K in s tem izpopolnil slovenski del knjižnice. Dale so se tudi vezati vse nevezane starejše knjige, tako da šteje knjižnica sedaj 650 vezanih knjig. K tem stroškom je prispevala S. D. Z. 150 K, ostalih 100 K in vezavo knjig je prevzela podružnica in v to svrhu sklenila prirejati posebne predstave. Prva igra se je vršila dne 6. januarja t. l. v Ljudskem domu. Uprizorila se je premijera dr. Fr. Detelove veseloigre »Dobrodušni ljudje«, ki je privabila dokaj odličnega občinstva od blizu in daleč, tako da smo z moralnim uspehom igre zadovoljni, dasi še igra daleko ni pokrila vsega dolga pri nakupu novih knjig. Ko bo ta dolg poplačan, izpopolnil se bo nemški del knjižnice. Z izpopolnitvijo knjižnice in njeno upravo sploh je prevzela nova podružnica dokaj dela in skrbi. O tem pričajo številne seje podružničnega odbora, na katerih se je obravnavala knjižnica. Odbor je uredil poslovanje knjižnice in posojevanje knjig; definitivno bo o tem sklepal občni zbor podružnice. Odbor je tudi sklical dne 31. decembra l. l. prijateljski sestanek podružnice v društvenih prostorih. Udeležilo se ga je precej tovarišev. Da se poplača dolg na knjigah, namerava podružnica prirediti prihodnjo predstavo o vel. počitnicah izven Ljubljane in pozneje v septembru v Ljubljani.

St. V.

Socialni vestnik

Samoumori — posledica socialnega zla. Z žalostjo odloži človek knjigo, ki vsebuje statistiko samoumorov. Z žalostjo zato, ker se vkljub razvijajoči se kulturi vedno množe samoumori in ker so motivi, ki vodijo do nesrečne misli, končati si življenje vedno raznovrstnejši. Človeku se skoraj zdi, da kultura onesrečuje, da producira vedno več godnih tal za samomorilce. Statistika prinaša vsako leto večje število onih, ki so bili siti ali nesiti življenja in so si iz tega ali onega vzroka prestigli nit življenja. Pri večini pa lahko trdimo, da je vzrok množečim se samoumorom iskati v prvi vrsti v današnjih socialnih razmerah, ko se beda, posebno med nižjimi sloji, ne manjša, ampak vekša. Dokaz tej trditvi prinaša statistika dunajske policije, v kateri so naštetí samoumori, poskusi samoumora in motivi v letu 1912. Ker je statistika zelo poučna in bo marsikoga zanimala, zato naj sledi par statističnih podatkov. V letu 1912. se je na Dunaju naveličalo življenja 1558 oseb, med temi 931 moških in 627 ženskih. Leta 1911. si je končalo ali poskusilo končati življenje 1416 oseb, 890 moških in 526 ženskih. Zelo očividni je skok samoumorov pri ženskem spolu. Kakor kaže statistika, ima moški več energije za izvršitev nameravanega samoumora. Med tem ko je število poizkusov samoumora pri obeh spolih skoraj enako (490 pri moških in 440 pri ženskah), je število faktičnih samoumorov pri moških za mnogo večje. Leto 1911. izkazuje 379 samoumorov pri moških in 151 pri ženskah, skupaj 530 proti 628 v pretečenem letu. Žalostno je dejstvo, da je število mladoletnih samomorilcev zelo poskočilo. Najmlajša samomorilka je bila 12letna deklica, ki je skočila v novembru skozi okno na dvorišče, najstarejši samomorilec pa 88letni starček, ki se je v mesecu maju obesil. Pri samomorilnih poizkusih pride v poštev že deveto leto. Med temi 79. leti so zastopane vse starosti. Na posamezne mesece se razdele samoumori sledeče: januar 51 (med temi 13 ženskih), februar 45 (11 ženskih), marec 47 (13 ženskih), april 50 (14 ženskih), maj 52 (17 ženskih), junij 69 (22 ženskih), julij 56 (20 ženskih), avgust 54 (18 ženskih), september 54 (20 ženskih), oktober 51 (16 ženskih), november 43 (12 ženskih) in december 56 (18 ženskih). Prva in druga polovica imata enako število samoumorov: 314, prvo in četrto četrtletje (zimsko) 293, drugo in tretje četrtletje (poletno) 335 samoumorov. Način izvršitve je ta-le: 223 se jih je obesilo (od teh 29 ženskih), 133 ustrelilo (17 ženskih), 108 zastrupilo (68 ženskih), 69 utopilo (27 ženskih), 65 jih je skočilo iz višin (39 ženskih), 14 se

jih je zabodlo ali žile prerezalo (3 ženske), pod voz se jih je nastavilo 14 (2 ženski) in 2 ženski sta se zažgali. Prav posebnega pomena za statistiko samomorilcev je pa motiv, ki je gnal nesrečneže v smrt. V naslednjem so samomorilci klasificirani po motivih, števila v oklepajih značijo samomorilce leta 1911. V letu 1912. je bilo radi nesrečne ljubezni samomorilcev 36 (29), samomorilk 70 (14); poizkusov pri moških 79 (75), pri ženskah 108 (80), skupno 263 (198); radi bolezn: samomorilcev 81 (84), samomorilk 44 (28); poizkusov pri moških 41 (38), pri ženskah 34 (16), skupno 200 (161); radi družinskega prepira: samomorilcev 29 (29), samomorilk 18 (14); poizkusov pri moških 67 (78), pri ženskah 81 (95), skupno 195 (216); v stanju duševne zablode: samomorilcev 70 (47), samomorilk 23 (25); poizkusov pri moških 34 (49), pri ženskah 20 (18), skupno 147 (139); radi bede: samomorilcev 21 (21), samomorilk 23 (25); poizkusov pri moških 64 (71), pri ženskah 24 (21), skupno 116 (115); življenja se je naveličalo: samomorilcev 20 (24), samomorilk 6 (17); poizkusov pri moških 36 (40), pri ženskah 25 (26), skupno 87 (107); radi neugodnega materialnega položaja: samomorilcev 32 (30), samomorilk 3 (2); poizkusov pri moških 13 (11), pri ženskah 4 (4), skupno 52 (47); iz strahu pred kaznijo: samomorilcev 15 (17), samomorilk 1 (3); poizkusov pri moških 25 (23), pri ženskah 9 (12), skupno 50 (55); radi žalosti nad smrtjo sorodnikov: samomorilcev 10 (7), samomorilk 5 (4); poizkusov pri moških 6 (6), pri ženskah 11 (8), skupno 32 (25); učenci: samomorilcev 9, samomorilka 1 deklica; poizkusov pri dečkih 5, pri deklicah 2, skupno 17; radi stanovanjske stiske: samomorilca 2; poizkusov pri moških 3, pri ženskah 2, skupno 7. Neznani je motiv pri 116 samomorilcih in 39 samomorilkah; 117 poizkusov pri moških in 120 pri ženskah, skupno 407. — Ta žalostna slika samoumorov in poizkusov nam kaže mizerijo današnjega človeka v velikem mestu kakor je ravno Dunaj. Da ni statistika do pičice popolna, je gotovo, ker se branijo povedati motiv oni, ki so se namenili zapustiti ta svet, pri samomorilcih se pa ne da vedno dognati pravega motiva. Lakota, ljubezen ali bolezen so zadnji vzroki, ki si jih upajo navesti. Gotovo pa je, da igra pri samomorilcih radi družinskega prepira glavno vlogo ravno pomanjkanje najpotrebnejšega. Draginja, pomanjkanje, slabo gmotno stanje se ne kaže bogve kako v statistiki, vendar moramo vpoštevati pri vseh drugih motivih tudi te motive. V letošnji dunajski statistiki je naveden nov motiv, ki ga nismo dozdaj srečavali v podobnih statistikah, namreč samoumori radi stanovanja (ker se jim je odpovedalo, najemnina povišala, ker niso mogli dobiti stanovanja vkljub dolgotrajnemu iskanju). Zanimiva bi pa bila

rubrika, ki se dosledno opušča pri vseh takih statistikah, namreč rubrika o verskem prepričanju. Gotovo je, da bi bilo minimalno število vernih in pobožnih samomorilcev in te bi morali šteti med one, katerim se je duh omračil. Socialno bedo pomnožuje brezverstvo, popolna verska brezbržnost, ki vzame človeku še ono zadnjo oporo, ki mu pomaga prestati in prenesti najhujše stiske in nadloge. Ko se bo človeštvo zateklo nazaj k veri in ko bo izpolnjevalo zapoved: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe, tedaj se bo zmanjšala socialna beda in vsakoletna statistika ne bo prinašala tako groznih prizorov. I. Ž.

Akademična Marijanska kongregacija na Dunaju je priredila 27. januarja zabavni večer, ki so se ga udeležili poleg voditelja č. o. Frey-a, gg. dr. Rihard Kralik, grof Wolfenberg in pl. Klopp. Veselju je bil posvečen ta večer, veselju poštenemu in zdravemu, veselju, ki naj kongreganiste bodri v delu, to so bile glavne misli nagovora č. o. prezesa. Kot nekako nadaljevanje misli, da iz veselja do dela rastejo krasni sadovi, je podal naslednji govornik g. dr. Kralik na kratko, ali globoke misli, naj bo veselje oni faktor, s katerim naj se kongreganisti poprimemo socialnega dela, kar je zlasti naloga našega časa. Kongreganist ima dosti povoda, ker njegov ideal, Marija, je ideal lepote, resnice in dobrote in sicer socialne dobrote, torej ideal naše dobe. Ta misel ga vodi do vprašanja, kako se te tri ideje uresničujejo v zgodovini človeštva. Ideja lepega je bila predvsem delež predkrščanske dobe. Ideji resnice je služila doba po Kristusovem rojstvu do francoske revolucije. Sholastična filozofija s svojimi velikani blesti kot najveličastnejša stavba kulturne zgodovine. Prevrat na Francoskem pa ustvari nekaj novega, socialno vprašanje kateksohén. Človeštvo si v stanovih nasprotuje, se sovraži. Temu žalostnemu pojavu brez medsebojne ljubezni stopi nasproti cerkev s poudarjanjem krščanskega socializma. Koliko utopističnih idej se je od tedaj sprožilo! Ali le katoliška cerkev kot edina organizacija za vse stanove, kot en hlev z enim pastirjem, je možna rešiti pereče socialno vprašanje. Koliko tehničnih poizkusov imamo od tedaj s strani raznih protikatoliških strank, ali le Kristusova ustanova se bo izkazala kot edina rešitev. Tega smo lahko veseli, le enega nam je še treba, globokega prepričanja, ki naj nas spremlja v boju proti vsakovrstnemu diletantizmu. V—r.

Rektor o morali. Rektor Teodor Temming v Bonnu je napisal lansko leto v »Volkswart« članek, naslovljen: »Univerzitetne oblasti in nenravnost med dijaki«. Tam izvaja rektor: »Brezdvomno je, da se je nenravnost med dijaki zelo razširila. Seveda je več okoliščin, ki bi mogle razložiti to rastočo pove-

denj, vendar mora biti v prvi vrsti eden za to odgovoren, in to so takozvane: sturmfreie Buden. Dijaku se pri oddaji sobe izrecno ali pa molče prizna pravica, da sme imeti ponoči v sobi ženske osebe. Ta nesramnost se je že tako razširila, da ne vedo poštene družine, ki drže na čistost svoje hiše, koga bi vzele v sobo. Pri tem pa moramo vpoštevati, da so nekatere družine odvisne od oddaje sobe in da pridejo v stiske, če ostane soba prazna. Iz tega se je razvil položaj, ki nenravnosti vrata na stežaj odpira. V Bonnu so poskusili temu položaju nekaj odpomoči z izdajo izkaza dobrih stanovanj za dijake. Lahko se uvidi, kako kvarljivo mora vplivati ono nesramno početje s prostimi sobami. Marsikateri dijak, ki bi se sramoval iti v zloglasno hišo, bo potušal svoje pomisleke, če lahko zadosti svoji strasti v svojem stanovanju. Marsikatero mlado dekletce, ki je še nedolžno in gre mogoče iz trgovine ali sploh od dela zvečer domov, se da pregovoriti od dijaka in gre ž njim. Drugikrat je obveščena s pošto-ležečim pismom in počasi se razprede razmerje, iz katerega izvirajo nova razmerja s tem, da pripelje dekle svojo prijateljico dijakovemu prijatelju. Koliko gorja in nesreče se tu rodi, vedo najbolj presoditi dušni pastirji in zdravniki. Spolne bolezni, nezakonski otroci so žalostne posledice, o katerih tožimo, ki bi pa brez onega nesramnega početja s prostimi sobami ne zavzele takega obsega. Pomislimo tudi, kaj more biti tako dekle svoji družini, če se poroči! Ali ne leži tu v mnogih slučajih korenina mnogim zakonskim razdorom, obilni nesreči med mladino? Je tudi razumljivo, da dijak, ki je enkrat okusil sladki strup, le prelahko zgubi veselje do resnega dela in lahko-mišljeno zapravlja denar. Danes je tako daleč prišlo, da pustijo starši le z največjo skrbjo svoje sinove v vseučiliško mesto. Mogoče so čisti in nepokvarjeni zapustili očetovo hišo. Kdo jim more reči, kdaj in kako se vrnejo? Ni namen tem vrsticam, da bi navajal zglede, katerih bi bilo več kot preveč. V očigled popisani pokvarjenosti je gotovo dolžnost univerzitetnih oblasti, varovati vsaj njim izročene mladeniče, staršem odvzeti veliko skrb in naše ljudstvo in družine obvarovati pred vsemi neznosnimi posledicami nenravnosti. Priznajmo, da se je v tej smeri že marsikaj storilo. Mladič se je svarilo z resnimi besedami, predavalo se je o spolnih boleznih itd. Toda enega se še ni naredilo, s čimer bi šli zlu bližje do korenin. Zakaj se ne prepove dijakom stanovati v takih hišah? Seznamek bi se hitro sestavil s pomočjo policije in resno-mislečih dijakov, katerih je hvala Bogu še precej. In potem damo dijaku na prosto: ali ono stanovanje zapustiti ali pa vseučilišče. Zakaj bi ne uporabili sredstva, ki ga naše gimnazije, učiteljišča in vojaštvo že dolgo

uporabljajo v interesu njih pripadnikov? Gotovo, s tem se ne bo še vse doseglo, nenravnost se ne bo še popolnoma izkoreninila. Toda tako postopanje šolske oblasti bi vsaj nekoliko zajezilo nesramno početje in opomnilo k večji previdnosti one oddajalce in oddajalke stanovanj, ki se celo sami ponujajo ali svoje otroke. Malo dijakov bi se izpostavilo nevarnosti, da se odstranijo iz vseučilišča. Predvsem bi se s tem eno doseglo: odstranjena bi bila ona prokletev, ki teži poštene in dostojne družine, ki morajo pripustiti nenravno početje, če sploh hočejo oddati svoje sobe. Tisoči staršev bi bili hvaležni vseučiliškemu oblastvom, ko bi videli varne svoje sinove, marsikatero nedolžno dekle bi bilo rešeno preteče nevarnosti in bi postala pozneje dobra soproga in mati, največja dobrota za vsak narod; manj solz bi se potočilo, manj bi bilo brezupnih dejanj in manj nesrečnih, nezakon-skih otrok bi zagledalo luč sveta. Koliko stroškov bi bilo prihranjenih občinam, deželam in državi. Kjer gre za tako velike dobrine, tam bi se ne smeli strašiti tudi resnih, morda zelo ostrih odredb. Ta svoj predlog bi radi prepustili vsem v premislek in priporočamo zlasti moškim društvom, ki imajo nalogo bojevati se proti javni nenravnosti, da se posvetujejo, in sicer ne samo onim v visokošolskih mestih, ampak povsod, kajti povsod je treba zanimanja, saj pridejo k alma mater od vseh strani sinovi našega ljudstva. Smemo pač upati, da bi bil s tem storjen velik korak za нравno ohranjenje našega dijaštva.« Tako je v mestih nemškega cesarstva. Pa tudi v naših vseučiliških mestih ni dosti boljše, kjer je dijak dostikrat prisiljen stanovati v takem stanovanju, kjer zgublja svojo telesno in нравno silo. Glavna korenika, ki daje soka in življenske hrane vedno se razširjajoči nenravnosti, poteka iz slabih stanovanj. Zato je stanovanjsko vprašanje posebno še za dijake tako velike važnosti, da bi se mu ne smel pač nihče izogniti.

I. Ž.

Listnica uredništva

Listnica upravnništva: Današnji številki prilagamo položnice z vljudno prošnjo do p. n. naročnikov, kateri še niso naročnine za tekoče leto poravnali, da se istih čim preje poslužijo, da ne bo treba po nepotrebnem opominov pošiljati.

Josip Lovrenčič:

Pesem.

V luči zaprtih oči ob jutranjem solncu
sem te gledal
in ti z besedo, cvetočo v tajni duše
vso svojo ljubezen povedal.

Da si jo slišala — bi vzdrhtela,
kakor sem vzdrhtel jaz
in sklonila bi do mojih usten
svoj obraz...

In beseda bi cvetela, dehtela
do srčne krvi
in v njej zahrepenela
ljubezni lepi večnih dni!

Narte Velikonja:

Tesne minute.

Prek valov večer
megle preprega —
v dušo lena misel
kot svinec lega...

Dvoje jader v noč
drhti boječe —
v duši se zjasniti
pa neče, neče...

V breg minuta — val
na val udarja...
Česa si želiš kopneče
srce? — »Viharja!«...

Narte Velikonja:

Samoizpoved.

Hotel sem dati vsem sanjani blesk,
da se njih duše v nebo bi povzpele;
bolne bi lučke zanetile žar —
srca ledena kot solnce razgrele . . .

Plašen utrip bolj kot dete boječ
vrnil nazaj se od vrat je njihovih:
mrzaj je tam, smrt je tam, človek je zver;
hoče le žrtev krvavih in novih . . .

Človek le zase človeka izrablja:
romar — preblečen, navaden je tat —
moli — Boga pa v molitvi pozablja;
da ne greši — gre k pohotnici spat . . .

Človek nas biča — rojen iz prsti:
prsi razdražene, strast prejokuje,
duša razplakana v noči drhti;
sama s seboj se za sebe bojuje . . .

Vprašaj, prijatelj, zakaj sem otrok! . . .
To le ostalo je v splošnem potopu;
čutil odjek sem nezrtih lepot,
rešil, iztrgal sem dete pokopu . . .

Nisem močan, da bi dete ubil,
rožo utrgal, ker človek to hoče —
nisem močan, da bolest bi prikril,
s smehom izdajal srce plakajoče . . .

Otrok trepeče za lučko boječe
nese na prsih netaknjeni dar,
pogled presunjen neskalsene sreče
išče, poljublja vsevišji oltar . . .

Narte Velikonja:

Kjukec piše Pavlihi.

Bose noge so boječe
mi na ramo sedle . . . sedle . . .
Moje črevlje, mrtve črevlje
pa podgane snedle . . . snedle . . .

Hej, pa procesija — štej jih, štej —
vse za repom bežijo,
da ga kaznujejo:
ga že imajo, poglej! . . .

Pred vrati so obstale moje roke
in vse žalostne premišljajo,
ali so zvezde dolge
ali nizke ali široke . . .

Modra ptička je zapela
mi na nosu glas ves tuj,
da na svetu dete
še očetu ne veruj . . .

Lastno senco pa prodaj,
skrito judu v noč izroči,
veš, pa sam — brez vsake priče,
kadar jočeš, joči . . .

Ptička se je v brado spremenila
in v zapeček sela . . .
Tam preveč je mislila
in zgorela . . . Res! . . . Zgorela . . .

Naglo še to:
»Pazi, da te ženska ne pogleda!«
mi je včeraj rekla.
»Glej, jaz sem še vragu utekla!«

Narte Velikonja:

Domotožje.

Pod domačo streho tuji so ljudje,
nad domačim poljem tuja roka čuje,
prek doline rodne trudno gre srce;
kamor pogled pade, tuje, vse je tuje . . .

Bela cesta pelje
vedno, vedno dalje . . .
Kdo dospe do konca,
ki se nji predal je? . . .

Domovini rad bi daroval mladost,
cveten prašek: solnce v srca naj bi trosil.
Kakor biser hranil njeno sem skrivnost —
zubelj v srcu kakor plaho iskro nosil . . .

Skala — osamljena —
hrbet nebu proži —
meni se po domu
toži, vedno toži . . .

Prašek je zanesel veter na osat,
svetlo solnce črne megle so zakrile . . .
Biser, samo biser krije še zaklad;
zubelj mrzle duše s smehom zamorile . . .

Bela cesta kaže
vedno, vedno dalje . . .
Kdo dospe do konca,
ki se nji predal je?! . . .

Josip Koruza:

Ljudska duša.

Ne vem, kako smo prišli na ta predmet, o katerem mi trdi tovariš: »Ako hočeš spoznati kmečko ali delavsko dušo, prečitaj par romanov, ki pišejo o teh slojih; tukaj je izčrpana vsa ta ljudska duša.«

Vprašal sem se tedaj, ali je duša naših ljudi res tako enostavna, da jo razumemo s prav malim naporom, — ali je pa ljudska duša nekak kompleks, sestojec in potenciran iz najrazličnejših komponent, katerega razumevanje zahteva truda, potrpežljivosti, — ali je to mogoče celo neizčrpljiv pojem, do katerega se nikdar popolnoma ne prikopljemo?

Vprašajmo se, kaj je ta pojem in kje nam služi, potem nam bo lažje razsoditi, kako je spoznati njegovo vsebino.

Ako govorimo o »ljudski duši«, mislimo pod tem značaj delavskih — recimo — neučenih slojev gotovega naroda; tedaj je »ljudska duša« mišljenje in delovanje posameznika ob posameznih dogodkih.

Kako raznovrstno pa je mišljenje posameznikov! Je redke slučaj, da lahko rečemo: Ta dva človeka sta si podobna (a samo podobna!). — In mišljenje — recimo kmeta — je odvisno od zgodovine, tradicije, okolice, lastnih in njegovih bližnjih razmer. Njegova duša je verna, zaupljiva napram tistemu, ki to zasluži, v zdravem stanju nepristopna sleparju; spozna takoj človeka in njegov namen; toda napram novotarjam drži kakor skala sprejeto misel. Če se pusti zvoditi na krivo pot, — pri čemer je merodajen materijalen dobiček — in če se pri tem ne zaveda, da tava v temi, tedaj je izpreobrnitev takega človeka težka. (Velikokrat samo tako, da mu pokažeš boljši dobiček.) — Ljudska duša je tudi idealna, a ne teži za daljnimi ideali; vse je gotovo in malenkostno preračunjeno.

V dobi, ko oslabuje ljudski živelj alkohol, nikotin . . ., moramo računati tudi s celo vrsto slabosti: verska mlačnost, nenravnost, hrepenenje po uživanju, neodločnost, zamera.

V oslavljeni volji se delovanje ne ravna po mišljenju; je odvisno od trenutka, dobre besede, od besede v pravem času in od osebe, ki jo izgovori. — Težkoča spoznanja te duše je toliko večja.

A ne morem si misliti, da bi kdo dobil vse to življenje — veselo in težko, značajno in neznačajno, lepo, pa tudi umazano, velikokrat pametno, včasih otrovano s strastjo, katerikrat neumljivo, mogoče celo nenaravno in abnormalno — v romanih in povestih. Da, tudi v leposlovju je porabljen marsikako dobro zrna. A to ni vse; to je nekaj resničnosti, a prav »nekaj« in malokje. Premnogokrat so pa v romanih kmetje, delavci . . . le slabiči, karikature . . .

V znamenju socializma se je začelo naše delo, cilj socializma pa je individualnost, in danes, ko se uro na uro rekrutira nov proletarijat — duševno in telesno uboštvo — poudarjamo socialno delo. To socialno delo je individualno delo, delo posameznika na posamezniku. Ne zadostuje nam poznati splošne bolezni; te ne moremo ozdraviti. (Ko je hiša v plamenu, najprej ne skušajo pogasiti ognja, ampak najprej rešiti to, kar se rešiti da.) Iz splošnosti moramo na posameznosti. — Preglejmo bolnika, preiščimo njegovo bolezen, podlago, na katero se je bolezen usela, v kateri je razprela svoje korenine.

In kdor hoče spoznati to podlago posameznikov, mora živeti z njimi, se uživeti v njihove razmere, v njihovo obzorje in njihovo življenje. Vedeti mora za njihove potrebe, težkoče, za njihovo veselje in njihove težnje, in ako jih hoče pridobiti zase, za tisti vzrok, ki je ključ njegovemu mišljenju in delovanju.

Čemu hodijo sinovi plemičev in bogatinov v stanovanja, delavnice tovarniških delavcev? Saj taki mladi ljudje v domu svojih staršev nimajo slabega zraka, ne godi se jim slabo, da bi si morali iskati razvedrila in pribojstva v delavskih luknjah! — Ste pa že tudi kaj slišali o velikem manjšinjskem socialnem delu nemških dijakov? Najbolj nam je znano društvo v München - Gladbachu. Prečitajte poročila o njihovem delu, potem govorite o ljudski duši!

A vsakdo izmed nas, žal, nima prilike, da bi na licu mesta spoznal ljudsko mišljenje. Le nekaterim je dana priložnost, da morejo h kmetu na njivo in v njegovo družino, v črno tovarno in umazano delavsko stanovanje. Mogoče pa je nam vsem eno: Imamo toliko knjižnic, društvenih, univerzitetnih, in vsakomur je mogoče si tukaj pripraviti knjig, ki govore o ljudstvu, o njegovem mišljenju, potrebah, značaju . . . Vsa socialna literatura je pisana v tem imenu! A ne zadostuje ena knjiga, tudi ne dve, ampak veliko, veliko; in težko si je pridobiti tako teoretično poznanje, in velikega napora in vztrajnosti je treba! Naj označi to izpoved W. Sombarta: »Ich hab' es hundert und aber hundertmal gelesen«. (Marksov kom. man.)

Česar ne moremo praktično, priborimo si potem teorije, potem znanstva. Videli bomo, da pojem ljudske duše ne plava na površju ampak globoko na dnu. Zato ga ni mogoče doseči potem — igrač.

Josip Lovrenčič:

Filistrov sonet.

Razumu rekel sem: Zdaj gospodari
brez vseh ozirov ti na moji poti
in če se kot ciganka kje me loti
ljubezen — z bičem ironije vdari!

Tako. In šli so mimo razni čari,
ki mislil sem, da kateri me premoti,
toda razum po čaru gledal je in doti,
lepota sama mu ni bila mari! —

Haha, in da res slabo ni izbiral,
mi potrdiš ti dobra moja ženka,
ko ni te vdaril in je s tabo koketiral.

Saj ti si lepa bila in imela cvenka,
brez ktereга sedaj bi kletvice požiral
in v dozah — razočaranja pregrenka!

